

Ex dictis patet, fideles sanctos et maxime eloctos, esse finem propter quem Deus omnia creavit: horum vero omnium finis est Christus, ut homo. Hæc enim gloria per se tali homini debatur, scilicet, ut omnium creaturarum et hominum esset finis, ut omnia illi servirent, ut omnia ad ejus gloriam ordinarentur: Christus autem est propter Deum et Dei gloriam, q. d. Apostolus: Ergo non in Paulo, vel Apollo, sed in solo Deo, ad quem omnia alia reducuntur, est gloriandum.

Pulchre in morali hom. 10, S. Chrysostomus: « Omnia, ait, nostra a Christo habemus, et quod sumus, et vitam, et lucem, et spiritum, et aerem, et terram; et si quid horum abstulerit, peribimus; inquietum enim sumus et peregrini: Meum quippe et tuum verba tantum inania sunt, re autem non existunt (intellige ut ita sit tuum, sicut est Dei,

ut scilicet absolutum, independens et perpetuum rei habeas dominium. Nam ad tempus tantum tibi concessit Deus dominium, quod si cum *ter* dominio comparatur, potius usus est quam dominium). Licet domum tuam esse dixeris, inanimata loqueris, siquidem et aer, et terra, et materia, conditoris est, et tu ipse, qui eam effingis, item et alia omnia: quod si usus tuus est, incertus tamen est, non tantum propter mortem, sed ante mortem quoque propter rerum instabilitatem. Duplici namque ratione sumus Dei, creationis et fidei; et anima tua non est tua, quomodo pecunie erunt tuæ? Cum vero non sint tua, sed Domini, in conservos ea te erogare oportet. Noli ergo dicere: Rem meam consumo: non tua est, sed aliena, imo communia sunt tibi et conservo, quemadmodum et sol, et aer, et omnia. » Hæc enim Chrysostomus.

CAPUT QUARTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Pergit in schismate, fastu et gloriatione Corinthiorum, ac præsertim Doctorum aliquorum arrogantium, qui Paulum despiciebant, exvellens.

Idque primo, ostendens se non curare, nec curanda esse hominum judicia, sed solius Dei.

Secundo, vers. 7, eorum inflationem redarguit, dicens: Quid habes quod non accepisti?

Tertio et maxime, urget eos, vers. 9, suo et aliorum Apostolorum exemplo, qui in omni humilitate, afflictione et despectu, quasi purgamenta mundi et peripsema, ubique evangelizabant.

Quarto, premit eos, vers. 13, tanquam filios suos, quod quasi Pater illos genuerit in Christo, minaturque se brevi venturum Corinthum, ut hos pseudodoctores gloriosos et inflatos redarguat et puniat.

1. Sic nos existimet homo ut ministros Christi, et dispensatores mysteriorum Dei. 2. Hic jam queritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. 3. Mihi autem pro minimo est ut a vobis judicer, aut ab humano die: sed neque meipsum judico. 4. Nihil enim mihi conscius sum; sed non in hoc justificatus sum: qui autem judicat me, Dominus est. 5. Itaque nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus: qui et illuminabit abscondita tenebrarum, et manifestabit consilia cordium; et tunc laus erit unicuique a Deo. 6. Hæc autem, fratres, transfiguravi in me et Apollo, propter vos: ut in nobis discatis, ne supra quam scriptum est, unus adversus alterum infletur pro alio. 7. Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris quasi non acceperis? 8. Jam saturati estis, jam divites facti estis: sine nobis regnatis; et utinam regnelis, ut et nos vobiscum regnemus! 9. Puto enim quod Deus nos Apostolos novissimos ostendit, tanquam morti destinatos: quia spectaculum facti sumus mundo, et angelis, et hominibus. 10. Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem fortes: vos nobiles, nos autem ignobiles. 11. Usque in hanc horam et esurimus, et sitimus, et nudi sumus, et colaphis cedimur, et instabiles sumus, 12. et laboramus operantes manibus nostris: maledicimur, et benedicimus: persecutionem patimur, et sustinemus: 13. blasphemamur, et obsecramus: tanquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc. 14. Non ut confundam vos, hæc scribo, sed ut filios meos charissimos moneo. 15. Nam si decem millia pedagogorum habeatis in Christ-

sed non multos patres. Nam in Christo Jesu per Evangelium ego vos genui. 16. Rogo ergo vos, imitatores mei estote, sicut et ego Christi. 17. Ideo misi ad vos Timotheum, qui est filius meus charissimus et fidelis in Domino: qui vos commonefaciet vias meas, quæ sunt in Christo Jesu, sicut ubique in omni Ecclesia doceo. 18. Tanquam non venturus sim ad vos, sic inflati sunt quidam. 19. Veniam autem ad vos cito, si Dominus voluerit: et cognoscam non sermonem eorum qui inflati sunt, sed virtutem. 20. Non enim in sermone est regnum Dei, sed in virtute. 21. Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in charitate et spiritu mansuetudinis?

1. SIC NOS EXISTMET HOMO UT MINISTROS CHRISTI (1). — « Homo, » id est unusquisque. Hoc enim est Hebreum *איש* *ish*, q. d. Vetus ne in hominibus, Paulo et Apollo, gloriemini; ne quis hinc nos contemnat, dico: Sic nos quisque Apostolos existimet, id est existimet, quasi ministros Christi et dispensatores mysteriorum Christi.

DISPENSATORES. — Kennilius cavillatur, hinc Concilium Tridentinum probare Pontificem posse dispensare in votis et legibus; sed perperam, inquit, quia hic dispensare non significat relaxare, ut vult Concilium, sed distribuere. Respondeo, Concilium id optime intellexisse, sed tantum ita argumentari: Si credita est Pontifici dispensatio rerum Ecclesie, ergo potest certis casibus, ubi res exigit, dispensare, id est solvere vota, juramenta, penitentias et debitum pœne temporarie remittere: sicut dispensator in domo multa potest, ubi honor vel utilitas domini id exigit, dispensare, donare, vel relaxare; hoc enim ad regimen domus sibi commissum spectat, modo ea bene dispenset, non temere dissipet, ut docet S. Bernardus, lib. De *Præcept. et disp.*, et lib. III De *Consider. ad Eugenium*: « Queritur, inquit, inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur. Ubi necessitas urget, excusabilis dispensatio est. Ubi utilitas provocat, dispensatio laudabilis est. Utilitas dico communis, non propria: nam cum nihil horum est, non plane fidelis dispensatio, sed crudelis dissipatio est. »

Ubi nota: Pro dispensator, græce est *oconomus*, qui domus curam habet, in ea omnia regit, distribuit, ordinar: quin et donat et debita relaxat, ubi sincere credit hoc domino suo placere, vel utile esse ad domini sui honorem. Eius enim præcipua virtus est fidelitas et prudentia. Sic Pontifex in Ecclesia quasi domo Dei, omnia ordinar, dat indulgentias, relaxat vota, quasi *oconomus* et vicarius Christi.

MYSTERIORUM DEI — mysticæ, arcane et divinæ doctrine, atque Sacramento-rum Christi. Utraque enim hæc sunt mysteria Christi, eaque Christus credidit Paulo et Apostolis, quasi *oconomis* suis. Unde Corinthiorum contentio et schisma maxime ex sacramento Baptismi oriebatur, quod hic jac-

(1) Ostendit nunc Apostolus quo loco haberi debeant, quibus Corinthii hæc tenus justo plus vel minus tribuerint, cap. 1, 13; m. 4, 5. Igitur, vers. 1-6 hujus capituli proximo coherent cum capite præced.

taret se baptizatum a Paulo, ille ab Apollo, ut patet cap. 1, 13.

2. HIC JAM QUERITUR INTER DISPENSATORES, UT FIDELIS QUIS INVENIATUR, — q. d. Avocavi vos, o Corinthii, a sapientie et eloquentie humanæ examine, ad simplicem et humilem Christi doctrinam, ut non disputetis an Paulus, an Apollo sit sapientior vel eloquentior, dixique utrumque nostrum tantum esse dispensatorem hujus doctrine: forte vos in comparisonem nostri proclives, jam de fidelis nostra dispensatione disputare incipietis, et querere quod de dispensatore homines querere solent, an fideles simus, et an Paulus sit fidelior quam Apollo, an vero Apollo Paulo sit fidelior in suo prædicationis officio. Multi vestrum dicunt: Paulus est fidelior et efficacior, sed Apollo eloquentior. Alii alios suos catechistas et magistros ostentans suam sapientiam jaclant, quasi nobis meliores et fideiorem. Quare ut omnem hanc comparisonem et vestra judicia succidam, dico me non curare vestra et quorumvis judicia, sed solius Dei. Ita ex Chrysostomo Theophylactus (2).

Nota: Præcipua dos dispensatoris est fidelitas, ut notat Christus *Luce* XII, 42: « Quis putas, inquit, est fidelis dispensator et prudens? » Ad quam Christi sententiam alludit hic Paulus. « Fidelis autem est, inquit Theophylactus, si herilia bona sibi non vendicat et attribuat, si non veluti dominus res tractet, sed veluti aliena et herilia dispenset; non sua esse dicens, quæ sunt heri, sed e diverso quæ sua sunt, heri esse. » Talis est doctus et prædicator, qui non suam, sed Dei unius gloriam et animarum conversionem salutemque querit et spectat, eamque omni diligentia, non tantum prædicatione sua, sed et sanctorum, perfectæque vite exemplo procurare satagit.

3. MIHI PRO MINIMO EST (parvi estimarim) UT A VOBIS JUDICER, AUT AB HUMANO DIE — id est, ab humano judicio. Sic enim dies Domini vocatur et est judicium Domini; sic reis dicitur dies, cum citantur ut sistant se judicio, metonymice. Ita Hieronymus ad *Alyas*, Quæst. X. Ubi addit, Paulum utpote ex Tarso Cilicie oriundum, ex *con-* cum phrasi Græca, humanum diem *voçasse* *ar-* manum judicium.

(2) « hic jam queritur, » id est *ceterum requiritur, etc.*

Ani-
fides
Homo-
nis po-
test di-
spensare
in votis
et legi-
bus.

Quis sit
Dispensa-
tor? Si-
p-
lis?

Quis sit
Mysteria
Dei?

Quis sit
Contra-
dictionem

Verum potius Paulus Hebraeus, ab Hebraeorum idolis hanc phrasim mutuatus videtur; alludit enim ad *Jerem. xvii, 16*, ubi Jeremias a suis irrisus et afflictus ob suas prophetias, sic ait: «Diem hominis non desideravi, Domine, tu scis.» Ubi nota: Dies hominis est ille, quo homo prosperatur, et tanquam potens, felix et gloriose honoratur et laudatur ab omnibus, *q. d. Jeremias*: Non desideravi vitam longiorem, prosperitatem, opes, honores, delicias, plausus hominum: si enim haec spectassem, non tristitia et dira eis prophetassem, sed eorum gloriae et cupiditatis applausissem: jam autem id minime feci, nec diem et plausum hominis desideravi. Scio enim quod homo sit אנוש *enosh*, id est miser, fragilis, et cito cum suo plausu omnibusque suis bonis periturus et moriturus: hoc sciens et cogitans, non homini, sed tibi soli, o Domine Deus, in meis prophetis et concionibus servare, placere, obedi, et a te solo commendari desideravi; ideoque te iudicem et testem unicum huius mei desiderii invoco, dicens: «Tu scis,» perinde ac Job invocatur dicens, *cap. xvi, vers. 20*: «Ecce enim in caelo testis meus, et conscius meus in excelsis.» Ita S. Hieronymus, Rabanus, Hugo, S. Thomas, Lyranus in *Jerem. xvii*, Jeremiam ergo imitatus, Apostolus ait: «Mihhi pro minimo est, ut a vobis iudicer, aut ab humano die,» id est, a potentia et sapientia huius mundi, ab hominum favore et commendatione, ab humano iudicio. Nihil timeo quid vos de me iudicetis, aut potestissimam et clarissimam huius mundi. Felix qui dicere potuit: «Diem hominis non desideravi» ita ut huius rei testem habeat Deum. Haec summa perfectio est, qua omnia ut stercora reputamus, ut Christum lucrifaciamus. Id Moses jam grandis effectus (grandium enim haec res est), negans se esse filium Pharaonis, magis eligens affligi cum populo Dei, quam temporalis peccati habere iudicium, *Hebr. xi*.

Egregie S. Chrysostomus, in morali hic: «Ne igitur, inquit, aliorum laudes requiramus. Hoc enim illi (Domino Deo) injuria est, si tanquam non sufficit ad nos laudandum, eo omisso, ad conservos festinemus. Quemadmodum enim qui in parvo theatro certant, magnum sibi inquirunt, ac si illud non satis sit ad prebendum de se spectaculum: sic qui in Dei conspectu certantes, inde hominum sibi famam quaerunt, majorem omissis, minoris cupiditate magnum sibi supplicium accersunt. Hoc igitur omnia pervertit, hoc universum orbem terrarum perturbavit, quoniam hominum respectu omnia facimus, et in bonis operibus nulla nobis cura est, ut laudatorum Deum habeamus, sed laudem nobis a conservis nostris inquirimus. In sceleribus rursum, Deo contempto, homines formidamus, et homine praesente nemo scortaretur; sed licet majorem in modum libidine flagraret, affectus tamen violentia, pudore hominum vinceretur. Cum autem

Deus videat, non modo adulterant, non modo scortantur, verum et alia longe graviora et ausi sunt, et audent. Nonne hoc vel solum satis esset, quo caelitus innumeris poterim fulminibus? Hinc omnia orta sunt mala, quod scilicet in rebus turpibus non Deum, sed homines timeamus.»

Idem Chrysostomus, *hom. 17 in epist. ad Rom.*: «Quemadmodum, ait, pueri ludentes ex feno coronas invicem imponunt, coronatum autem saepenumero, ejus rei ignarum, post tergum irridet; ita sane et nunc, qui te in faciem praeferant, apud seipsos clanculum subsannant, atque ita quid aliud fit, quam quod et nobis invicem fenum coronantes imponimus? Et utinam nihil aliud quam fenum! Nunc autem multo etiam documento plena est haec nostra corona: nam omnia nostra recte facta perdit. Considerata itaque ipsius vilitate, damnum illud effugio. Quod si centum, vel mille, vel innumeri extiterint laudatores qui applaudant, nihil tamen illi omnes a graculis desuper garrientibus differret. Imo si angelorum theatrum perpendis, apparebit illi veribus etiam viliores, illorumque praecium, araneorum textura, fumisque et somniis infirmis. Dic ad animam tuam quemadmodum Paulus dixit: Ignoras quod angelos iudicabis? atque ab hoc caeno excitatam increpato deinceps, ac dicto: Angelos iudicatura es, et vis ab immandis iudicari?»

Prudenter quoque S. Hieronymus *ad Panth. de obitu Paulinae*: «Prima, inquit, monachi virtus est, contemnere hominum iudicia, et semper Apostoli recordari dicentis: Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem. Tale quid et Dominus loquitur ad Prophetas: quod posuerit faciem eorum quasi urbem aneam et lapidem adamantinum et columnam ferream, ne paverent ad injurias populi, sed impudentiam subsannantium frontis rigore contererent.»

Denique Anselmus hic: «Justi, inquit, non humana iudicia, sed aeterni iudicis examen aspiciant, atque ideo derogantium verba cum Paulo despiciunt.» Hoc est ergo quod quidam Sanctorum dixit: «Si vis esse beatus, disce contemnere et contemni.»

SED NEQUE MEIPSUM IUDICO.— Graece ἀναξιός, id est *idignus*, *q. d.* Non possum certo iudicare me, mea opera, intentionem, conscientiam.

4. NILIL MIHI CONSCIOUS SUM, — *q. d.* Non iudico me, nam licet nullus infidelitatis in munere Apostolico mihi conscius sim, non ideo tamen revera justus sum; non coram hominibus: horum enim iudicium non curo, ut dixi; sed coram Deo: ipse enim forte in me peccata videt, quae ego non video. Unde S. Basilus, in *Constit. Monast.* cap. 1: «Cum in multis rebus, inquit, offendamus homines, majorem tamen offensarum partem ne intelligimus quidem. Idcirco Apostolus dicebat: Nihil mihi conscius sum, sed in hoc justificatus non

sum; quod idem est ac si diceret: Multa delicta committo, quae committere non intelligo. Propter hanc causam etiam Propheta ait: Delicta quis intelligi? Quare nihil mentitus sis, si te peccatorem appellaveris.»

Hinc patet contra Novantes, justos non certo scire, multo minus credere, se esse justos. Respondent ipsi, Apostolum nescisse se justum esse, spectando tantum opera sua, id tamen scivisse ex fide, et sacra Scriptura, quae promittit omni in Christum credenti justitiam, *q. d.* Scio me esse justum, non quia vito peccatum et sancte vivo, sed per misericordiam Dei, quia credo Christum gratis me justificare. Sed haec responsio frivola est et commentitia; subdit enim Apostolus:

5. QUODAMQUE VENIAT DOMINUS, QUI ET ILLUMINABIT ABSCONDITA TENERARUM, — id est tenebras, obscuras, occultas hominum cogitationes et actiones. Ergo vult soli Deo arcana hominis, maxime intentiones, secretas inclinationes et fundum cordis, qui homini est profunda abyssus, ac consequenter justitiam certo patere; ita ut nemo alterum, imo ne seipsum iudicare debeat, sive ex fide, sive ex operibus, sive ex gratia Christi, nisi solus Deus. Pulamus enim saepe nos bene agere, cum male agimus; nos ex gratia et Dei amore facere, quod amore nostrae gloriae, vel cupiditatis facimus. Ita Chrysostomus, Ambrosius hic, et Hieronymus, *dialog. 2 Contra Pelag.*, initio, ac Basilus, *Constitut. Monast.* cap. 1, ubi sic ait:

«Cum multis in rebus offendamus Deum, majorem tamen offensarum partem ne intelligimus quidem; idcirco Apostolus dicebat: Nihil mihi conscius sum, sed non in hoc justificatus sum; quod idem est ac si diceret: Multa delicta committo, quae committere me non intelligo. Propter hanc causam Propheta ait: Delicta quis intelligit? Pulchre quoque hac de re disserit S. Augustinus, in *Psalm. xi*, ad illud: *Abyssus*, scilicet humanae miseriae et caecitatis, *abyssum* divini luminis et misericordiae invocat.

Confirmatur *primo*, quia etiam Deus non scit nos esse justos ex operibus, sed ex fide; et hoc tam scimus nos, quam Deus, quia fide credimus secundum Novantes; ergo secundum ipsos falsum est quod ait Apostolus, nos id non scire, sed solum Deum.

Secundo, quia Deum illuminare abscondita tenebrarum et manifestare consilia cordium, non est Deum perferre et manifestare fidem, sed machinationes, intentiones et opera ejusque.

Tertio, quia sicut opera nostra nobis incerta sunt, ita et fides, quae sola juxta Novantes justificat, quia non certo scit homo, se credere in Christum fide firma et divina; ergo multo minus scit se per illum esse justum. Idem alibi saepe docet Spiritus Sanctus, ut *Ecclesiast. ix, 1*: «Nescit homo utrum amore, an odio dignus sit.» *Proverb. cap. xx, vers. 9*: «Quis potest dicere: Mundum est cor meum? *Job ix, 21*: «Si simplex fuero,

hoc ipsum ignorabit anima mea.» *Jerem. xvii, 9*: «Pravum est cor omnium, et inscrutabile.»

6. HEC AUTEM TRANSGRIGURAVI IN ME ET APOLLO, PROPTER VOS, UT IN NOBIS DISCATIS, NE SUPRA QUAM SCRIPTUM EST (quam scripsi *cap. ii, vers. 2, 3*, Secundo, S. Chrysostomus, a ne supra, id est, contra Sacram Scripturam, quae docet non esse superbiendum. Insulse ergo hoc loco abutuntur Novantes contra traditiones), UNUS ADVERSUS ALTERUM INFLETUR PRO ALIO. — Haec autem, » scilicet quae dixi contra inanem discretionem et glorificationem magistrorum, et de non curanda laude et iudicio hominum, sed Dei solius; » transfiguravi, » graece μετασχηματίσθαι, in figuram transtuli, typum et exemplum eorum constitui in me et Apollo, *q. d.* Aliorum personam in nos duos transposui, et de his sub nostro nomine locutus sum, ne quos magistros, qui infideles sunt dispensatores vanique doctores (contra quos maxime ago hoc capite), eorumque discipulos apud vos vel nominando, vel generatim perstringendo offenderem. «Ut in nobis, » id est, sub persona et nomine nostro, qui primi vestri patres sumus, multo magis alios magistros (qui huius schismatis vestri sunt occasio, cum ego et Apollo ab illo simus immunes et innocentes) intelligatis; utque nostro exemplo, modestia, concordia, vos, o Corinthii, non inflemini, nec gloriemini «pro alio, » scilicet catechista, vel praecceptore, dicendo: Ego ab Apollo baptizatus sum; Ego a Paulo conversus. Vel potius vos, o magistri, non superbiatis, et quasi aliis magistris sapientiores et eloquentiores, » pro alio, » id est, pro discipulis vestris quasi sapientioribus, praeter aliorum magistrorum discipulis, non inflemini. supra quam a me jam scriptum est; non vos jactetis de vestra schola et disciplina, nec discipulis jactandi detis occasionem.

Deinceps enim magis ipsos magistros, quam Corinthios arguit, sed modeste et tacito nomine; magistros, inquam, qui huius vanitatis, contentiosus et schismatis inter discipulos suos Corinthios erant causa et fomes. Patet *vers. 13, 14, 19*, et *cap. praeced.*, *vers. 10 et 12*, et *cap. xi* toto epistola II. Nam si dem videntur esse pseudodoctores, quos hic modestius, utpote latentes, et nequid satis se prodentes, et quos *epist. II, cap. xi*, acris, utpote jam imposturas, judaismi et pseudodoctrinae convictos, taxat et redarguit. Unde in Graeco, ut notant ex Chrysostomo Theophylactus et Oecumenius, prius Paulus taxat magistros. Habet enim, *ita et supra adducta et per hunc 5 γὰρ ἡμεῖς, ὁμοίως*, id est, ut discatis (vos o magistri) in nobis Paulo et Apollo magistris, non sentire supra id quod scriptum est, scilicet a me, puta nos (et multo magis vos) tantum esse dispensatores Dei. Deinde consequenter comprimit discipulos dicens: *ita μὴ εἰς ὑμᾶς τὸ ἐνός παρανομία κἀκα τοῦ ἱεροῦ*, id est, ut unus non infletur contra alterum, pro alio, scilicet praecceptore suo, quasi sapien-

Non non certo scire esse justos. Ergo et hoc loco demonstratur.

Vers. 5.

Solus Deus est iudicandus.

Prima mensura virtus est contemnere hominum iudicia.

tiore ve^l eloquentiore. Videtur ergo Paulus hic ad Corinthios continuare sermonem; sed in eis, et per eos objurgat hic eorum doctores, et, ut vers. 15 ait, paedagogos: sicut solers et discretus pedagogus, volens filios principis increpare, honoris et reverentiae causa, eorum famulis increpat, quasi facti auctores, ut idipsum sibi filii vnicuique praesentent.

INFLATUS, — id est, superbiat et intumescat typo elationis et arrogantiae. Nota: Apte superbus dicitur *inflatus* et *inflatus*, id est, superbiere, metaphora sumpta ab utribus. Utrius enim dicuntur inflari, cum intus licet inanes et vani, flatu tamen ac vento ita distenduntur et tument, ut corporis crassi molem et speciem praese ferant. Pari modo superbus, qui ob scientiam, eloquentiam, similemve dotem turget et extollitur, intus vera scientia, sapientia et virtute vacuus, exterius vanae presumptionis et arrogantiae vento ita inflatur et tument, ut utri inflato et ventoso quam similissimus sit.

7. QUIS ENIM TE DISCERNIT? — Graecum διακρίνει tam anteposit et praefert, quam discernit, segregat, adjudicat, significat. Theophylactus verit, *κρίνει, q. d.* Cujus suffragio tibi haec discretio et praecedentia tribuitur? Jam sententiam hanc Chrysostomus et Theophylactus sic explicant: « Quis, » nimirum non homo, sed Deus, te « discernit? » ut redeat Paulus ad vers. 3 et 4. Idem enim hic graece est verbum διακρίνει, quod ibi, *q. d.* Dei est te discernere, id est, judicare; hominum iudicia curare non debes.

Secundo et melius, *q. d.* Quis te discernit, id est, segregat, aut eximit a ceterorum grege, tanquam iis praestantiorum, o Corinthie catechumene? *q. d.* Nullus, nisi tu qui inflaris: licet enim a sanctiore, eloquentiore, doctiore esses baptizatus aut edoctus, non ideo es sanctior auctore. Ad hanc enim discipulorum discretionem Apostolum proprie respicere, patet ex omnibus praecedentibus, et docent Ambrosius, Anselmus, Theodoretus.

Tertio et maxime ad mentem Apostoli, qui videtur, ut dixi, potius magistris loqui, quam discipulis, hic videtur genuinis hujus loci esse sensus: Quis te, o magister, discernit, quasi in Christianismo aut evangelizando majorem et meliorem, nisi tu qui ob sapientiam et eloquentiam te vane praesentis extollis, et tui, quos quasi Psephonis aves, te quasi suum magistrum extollere et laudare docuisti? Si dicas: Labor, studium, industria mea me discernit ab aliis, quibus praesto. Respondeo: « Quid habes quod non accepisti? » *q. d.* Tuum laborem, et ingenium, et alia naturae dona, in quibus gloriaris, accepisti a Deo, multo magis supernaturalia accepisti a Deo; ergo Deo dare debes omnem gloriam. Sicut S. Ephrem, tract. *De Penitentia*: « Praebe, *scilicet*, Deo non tua, ut tibi det quae sunt sua. » hinc Concilium Arausicum, *can. 22*, definit

nos a nobis nihil habere, nisi mendacium et peccatum. Hic est sensus litteralis, et mens Apostoli (1).

Ubi tamen nota, quod S. Augustinus saepe, Prosper, Fulgentius et Concilium Arausicum *II can. 6*, hanc generalem Apostoli sententiam: « Quis te discernit? » a discretionem donorum naturalium, puta sapientiae et eloquentiae, de qua proprie loquitur hic Apostolus, ex paritate rationis transferunt ad discretionem donorum supernaturalium gratiae et praedestinationis divinae: tam enim alia naturae dona, et bona opera solis naturae viribus facta, quam labor, studium et sapientia magistrorum impertinentia sunt ad gratiam et sanctitatem; et si illa dona non discernunt hominem, ut in naturalibus gloriaris possit quasi sapientior, eloquentior, excellentior, multo minus eadem discernent hominem in supernaturalibus rebus, ut gloriatur, quod ex his factus sit sanctus vel sanctior. Hac de causa itaque S. Augustinus cum suis, *si quis te discernit?* refert ad gratiam et praedestinationem, hoc sensu, quod nemo se a massa perditionis et peccatorum secerne possit, et ordini initium salutis suae per se et viribus naturae suae, uti volebant Pelagianii et Semipelagianii.

Sic ergo Deus discernit justum a non justo, non naturae vires, quia Deus est prima et praecipua causa donorum, quae sunt in justificato: ita ut nihil habeat justificatus, quo a non justificato discernitur, quod a Deo non accepit, atque adeo de quo gloriari possit, quasi id non accepit: uli tamen non tollit, quin illud ipsum simul pendat a libera cooperatione voluntatis nostrae, sine qua illud ipsum non esset. Nam per liberum arbitrium adjutum gratia discernere se eum qui convertitur, ab eo qui non convertitur, docet S. Augustinus, *De Spir. et Litt.*, cap. XXXIV, ubi sic ait: « Consentire vocationi divinae, vel ab ea dissentire, propriae voluntatis est; quae res non solum non infirmat quod dictum est: Quid enim habes, quod non accepisti? verum etiam confirmat. Accipere quippe et habere anima non potest dona, de quibus hoc audit, nisi consentiendo; ac per hoc quid habeat, et utique accipiat, Dei est: accipere autem et habere utique accipientis et habentis est, » puta consentientis libere Dei vocationi et gratiae, ut ante dixit S. Augustinus. Breviter quoque et nervose S. Bernardus, tract. *De Gratia et libero arbitrio*: « Quod, inquit, a Deo soli datur libero arbitrio, tam absque consensu non potest esse accipientis, quam absque gratia dantis. »

Si ergo queras: Quis discernit credentem a nolente credere, posito quod parem cum eo a Deo accepit gratiam excitantem ad credendum?

(1) Vanum quendam inanique tumore inflatum doctorem Paulus alloquitur, qui fortassis Apostolum, a quo tamen Christianam doctrinam acceperat, nunc contemnebat; sed et alios huic similes intelligit.

Respondeo: Credens sua libera voluntate, non per vires naturae, uti voluit Pelagius, sed per vires gratiae, se discernit a non credente: in ipsis enim arbitrio erit gratiae assentiri, vel non assentiri, ac consequenter credere, vel non credere; cum ergo credit, libere credit, libere gratiae Dei assentitur, libere se a non credente discernit.

Dices: Ergo in eo, quod se discernit, gloriari potest.

Respondeo, non ita posse gloriari, quia praecipuum, imo totum tribuat Deo, et in eo gloriatur, cuius gratia se discernit. Ratio est, quia neque actum illum quo se discernit, neque gratiae amplexum, qui non distinguitur a consensu, neque ullum omnino conatum, motum aut nutum in illum actum fecit, aut facere potuit, aut non vult, nisi gratia naturalis, sed tantum viribus gratiae. Nam in eo actu ne minima quidem est ratio formalis, quae solis liberi arbitrii viribus sit effecta. Totum enim illud opus secundum substantiam suam, et omnes modos reales est gratia, et totum a libero arbitrio; sicut quodque opus totum a Deo est, ut causa prima, et totum a causa secunda; sed a gratia habet, quod sit supernaturalis, meritorium, omnemque suam dignitatem; a libero arbitrio tantum habet, quod sit opus liberum. Sic ergo quia ipse actus et cooperatio liberi arbitrii est a gratia excitante et cooperante, hinc non magis gloriari potest in sua cooperatione et electione homo, quam pauper cui offeruntur centum aurei, gloriari potest se eos accepisse. Et hoc tantum vult Apostolus, scilicet neminem in aliquo ita gloriari posse, quasi suum sit, et a Deo idipsum non accepit.

Alioqui enim omnis virtus et virtuosus per se laude et gloria est dignus; sed laus haec ultimo, uti et virtus, Deo est danda: viribus enim non naturae, non suis, sed gratiae, id est, viribus Dei, se discernit et convertit, quicumque se convertit et discernit.

Nec aliud velle Apostolum patet, quia, ut dixi, loquitur ad litteram de discretionem in sapientia, eloquentia et aliis donis naturalibus, quae clarum est hominem posse suo labore, industria ac studio comparare, ut in his excellat, ac se ab aliis minus doctis secerant, ac consequenter posse illa suo labori et studio tribuere, in eoque gloriari, sed modeste. Tantum ergo gloriationem illam excludit Apostolus, quae ex superbia et aliorum contemptu oritur; si videlicet ita superbe gloriaris, quasi haec dona de quibus gloriaris, a te habeas, nec a Deo accepisti, ut in Deum quasi primum auctorem illa non refundas: hoc enim est, quod se explicans, discrete subdit Apostolus, dum ait: « Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non accepisti? » Ergo si eandem hanc Apostoli sententiam: « Quis te discernit? » accommodes gratiae ac rebus supernaturalibus, tantum excludit illa ex usu et mente Pauli secretionem et gloriationem

similem, scilicet ortam ex superbia, qua alios contemnas, omnia tibi tribuas, nec ultimate in primum fontem Deum, Deique gratiam referas: hoc autem non facis, si dicas te viribus ac robore gratiae libere teipsum discernere et secerne a peccatoribus, volentibus in peccato remanere: tunc enim primam et ultimam laudem et gloriam das Deo et gratiae Dei; etsi liberum arbitrium suam quoque laudem et gloriam habeat, sed a gratia et a Deo acceptam.

Ex dictis sequitur, eum qui convertitur, ab eo qui non convertitur, discerni et converti tam per gratiam, tum per liberum arbitrium: licet enim gratiam praevientem cum alio saepe physice aequalem tantum habeat, tamen insuper habet gratiam cooperantem, quam non habet ille qui non vult converti: cum ea enim libere se discernit et convertitur. Hinc, gratia ejus praeveniens praevisa est hic et nunc in eo fore efficax; et cum hoc praevideret Deus, illam illi destinavit, cum qua sciebat certissimum illum cooperaturum et convertendum: talem autem non dedit alteri, qui non convertitur; hoc autem in genere moris aestimandum est, utpote quo re ipsa convertitur et salvatur. Est enim haec gratia efficax propria praedestinationum et electorum, si nimirum in finem usque vitae efficax perseveret. Ita S. Augustinus. Unde patet non tam liberum arbitrium, quam gratiam discernere justum a non justo; quia gratia operatur conversionem et justificationem in justo, qui non impedit efficaciam et operationem gratiae, sed illi consentit et cooperatur. Id autem gratia non operatur in non justo, quia is ponit obicem et impedimentum gratiae in eo, quod illi consentire et cooperari renuit; itaque fit, ut gratia in ipso sit inefficax et cassa. Quocirca sapienter monet S. Ephrem, tract. in illud, *Attende tibi*, cap. x: « Charitatem, ait, cum omnibus habe, et ab omnibus abstinere. » Haec enim duo, beneficentia et continentia, summæ sanctitatis sunt indicia, quae homines, quantumvis barbaros, emolliunt sibi quae devincunt. Ac proinde haec duo sunt insignia Dei dona, duxque illustres Dei gratiae, quae praesentibus aliis sanctum a non sancto secerant ac segregant.

8. JAN SATURATI ESTIS, — oppleti scilicet sapientia, gratia et donis Spiritus Sancti, quibus vos factus, non tam Corinthii, quam magistri, quasi nil discendum vobis restet in Christianismo, sed quasi doctores sitis perfecti, cum vix sitis discipuli vere et perfecte sapientiae. Est ironia. Ita Chrysostomus, Theophylactus, Anselmus. « Patris satuari, ait S. Chrysostomus, imbecillitas est animae; et parva accessione putare se discere, nauseabunde est et misere: siquidem pietas insatiabilis est. »

Notat S. Thomas Paulum hic in Corinthiis, vel potius eorum magistri, tangere quatuor superbiae species: *Prima* est, cum qui bonum quod habet, id se non a Deo, sed a seipso habere putat;

Nam a nobis nihil habere, nisi mendacium et peccatum.

Opera ex gratia facta praesentant naturae vires.

Non potest ordiri initium salutis per se et viribus naturae suae.

Opera ex gratia facta praesentant naturae vires.

Omnis virtus et virtuosus per se laude et gloria est dignus.

Gloriatio in tantum que ex superbia, et aliorum contemptu oritur.

Vers. 8.

Tertiae Apostolicae ad Corinthios.

Quatuor superbiae species in maxima.

hanc tangit, cum ait: « Quid gloriaris quasi non accepis? » quibus verbis etiam tangit *Secundam*, que est, cum quis bonum, quod habet, suis meritis ascribit. *Tertia* est, cum quis jactat se habere quod non habet; hanc tangit, cum ait: « Jam saturati, jam divites facti estis. » *Quarta* est, cum quis alios despicit, vultque haberi singularis; hanc tangit, cum ait: « Sine nobis regnatis. »

SINE NOBIS REGNATIS (sine nostro auxilio omnibus Dei bonis excellere et triumphare vos putatis, o Corinthii; et magis vos, o magistri, inter discipulos quasi comparato regno, summam dignitatem vobis vindicatis, nobis exclusis); ET UTINAM REGNETIS, UT ET NOS VOBISCUM REGNEMUS, — quasi sequaces et æmuli vestri, aut potius quasi patres vestri; hoc enim revera sumus. Ita Theophylactus, Anselmus et Chrysostomus, q. d. Non recuso socios in regno Christi, id est, in regenda Ecclesia, modo regant ut oportet, hoc est, saluti fidelium incumbant.

9. PUTO QUOD DEUS NOS APOSTOLOS NOVISSIMOS OSTENDIT, TANQUAM MORTI DESTINATOS. — Opponit se et sinceros Apostolos vanis magistris, suamque gloriam et commoda querentibus, q. d. Dixi: Utinam nos Apostoli vobiscum regnemus: adeo enim nos non regnamus, non triumphamus, ut pulem, quod « novissimos, » id est postremos et abjectissimos, « ostendit, » id est, exhibuit nos Deus, quasi sotes morti destinatos.

Secundo et simplicius: « Deus nos Apostolos novissimos, » id est, qui sumus novissimi, quos scilicet ultimis hisce temporibus misit in mundum; « ostendit, » Græce *ἀπέδειξε*, id est designavit, sic *ἐπισημαίνω*, tanquam homines morti destinatos et addictos, v. g. damnatos ad bestias. Unde Tertullianus legit, *velut bestiarum, q. d. Deus designavit nos non regno et triumphis, sed morti, persecutioni et martyrio.*

Nota: Apostolos « novissimos » vocat, respectu priorum, scilicet Isaie, Jeremie et aliorum prophetarum, quos Deus quasi Apostolos misit ad Judeos, *Isaia* vi, 9 et alibi: et maxime se vocat novissimum, quia post ceteros Apostolos a Christo in terris vivente vocatos et missos, ipse a Christo regnante jam in cælis, vocatus est ad apostolatium.

Iursum, « ostendit, » id est primo, designavit; secundo, effecit, exhibuit, et, ut Syrus, constituit. Sic ostendere, in Scriptura, significat sepe exhibere et facere, ut *Psal. lxx, 5*: « Ostendisti populo tuo dura; » *Psal. lxx, 20*: « Quantas ostendisti mihi tribulationes? » « Ostendisti, » id est immisisti, exhibuisti. *Tertio*, « ostendit, » id est in ostentum et exemplum aliorum proposuit. Unde sequitur:

SPECTACULUM FACTI SUMUS MUNDO, ET ANGELIS, ET HOMINIBUS. — « Spectaculum, » Græce *ἔκτατον*. Unde S. Hieronymus in *Epistaphio Paulæ* legit:

Isaia, Jeremias et alii prophetae quasi Apostoli a Deo missi sunt ad Judeos. Paulus novissimus apostolorum.

Spectaculum

« Theatrum facti sumus, » q. d. Facti sumus ut damnati, qui in theatro morituri, vel cum bestis pugnaturi ab omnibus spectantur. Videtur alludere ab bestiarum, qui Romæ et alibi inclusi caveis, spectante populo bestis objiciebantur, q. d. Mundus spectare nos gessit, quasi stultos, magos aut novitulum circumforanes, vel potius ut homines ad bestias damnatos.

Nota: « Mundo, » id est, angelis et hominibus: hi enim soli in mundo nos spectant. Unde angelis et homines carent Græco articulo, quem habet mundus: *τῷ κόσμῳ, καὶ ἀγγέλοις, καὶ ἀνθρώποις*. Angelis bonis spectaculum facti sumus compassionis, et pariter dignæ admirationis ac venerationis; malis autem odii et gaudii (gaudent enim mali angeli et homines de nostra contumelia, afflictione et morte), sed et pariter confusionis et terroris; hominibus bonis spectaculum sumus et exemplum fortitudinis, fidei, innocentie, patientie, mansuetudinis, constantie et sanctæ conversationis, ait Tietlmannus.

Moraliter vide de theatro hujus vite, in quo coram Deo omnia agimus, Chrysostomum in *moralium hom. 12*. Sic Augustus moriturus, ait Suetonio, ad amicos astantes: Satisne, inquit, commode personam nostram hac scena, hoc theatro egimus? Commode, responderunt amici; tum ille: Valete et plaudite; et reductis certis animam efflavit. Melius et aptius Edmundus Campanianus, nobilis Angliæ martyr, vere Campanianus, vere pugil et athleta Christi, jam martyrio afficiendus in theatro hoc ultimum concionis suæ thema proclamavit: Spectaculum facti sumus mundo, et angelis, et hominibus. Tale enim theatrum et spectaculum hic ad litteram intelligit Apostolus. « Nullum theatrum virtute et conscientia (ac præsertim apud Christianos, martyrio), majus est, » inquit Cicero, II *Quest. Tuscul.*

Apte quoque et pie magna illa Paula, ut refert Hieronymus in ejus *Epistaphio*, cuidam susurrioni suggerenti, quod præ nimio fervore virtutum quibusdam videretur insana, et cerebrum illius dicerent confovendum, respondit: « Theatrum, seu spectaculum, facti sumus Deo, et angelis, et hominibus. Et: Nos stulti propter Christum, sed stultum Dei sapientius est hominibus. Unde et Salvator loquitur ad Patrem: Tu scis insipientium meam. Et iterum: Tanquam prodigium factus sum multis, et tu adjutor fortis. Ut junctum factus sum apud te, et ego semper tecum. »

Denique S. Chrysostomus, *homil. 17 in epist. ad Rom.*, hinc docet nos fugere debere opululentiam, id est, oculorum humanorum servitutem, ut in oculos Dei oculos nostros coniciamus, et in illius conspectu theatrogæ perpetuo versemur. Duo, inquit, sunt theatra: alterum amplissimum, ubi rex regum, hoc est Deus, nobilissimis angelis stipatus, ad spectandum sedet; alterum angustissimum, ubi æthiopes pauci, rerum ignari stant, id est, homines. Magna igitur

facti sumus mundo, et angelis, et hominibus.

angelis bonis spectaculum facti sumus compassionis, et pariter dignæ admirationis ac venerationis; malis autem odii et gaudii.

Theatrum vite.

Theatrum martyrii.

Theatrum S. Pauli.

In cruce Christi gloriam dicit Christus.

insania est, amplissimum Dei angelorumque theatrum repudiare; in paucorum vero adhiopum theatro versari, illorumque oculis magno labore inservire: cum habeas in oculis theatrum constitutum, cur in terra spectatores tibi colligis? Paulo aliter, apposte tamen ad mores, hæc verba tractat S. Bernardus, *serm. 31* inter parvos: « Spectaculum, inquit, facti sumus mundo, et angelis, et hominibus. Ita plane et malis et bonis pariter. Illos enim sollicitat invidia passio, istos compassio misericordie, ut in nos incessanter intendant: illi quidem defectum nostrum, isti profectum desiderantes. Nimirum in probatione sumus, inter paradisum et infernum intermedii, velut iter claustrum et seculum constituti. Diligenter consideratur utrumque quid agimus; utrumque dicitur: O si ad nos transeat! intentione quidem dissimili, sed non dispari forsitan voluntate. Quod si ita omnium oculi in nos, nostri quoque abierint, aut quare soli recesserunt a nobis? » Et mox: « Exurgamus aliquando, fratres, nec in vano accipiamus animas nostras, pro quibus alii tanto zelo, vel in bonum vigilant, vel in malum. »

10. NOS STULTI PROPTER CHRISTUM, VOS AUTEM PRUDENTES IN CHRISTO. — Pergit in ironia versus octavi, q. d. Nos stulti reputamur propter Christum crucifixum quem predicamus, et cujus causa tenere videmur nos obijcere tot periculis: hoc enim Gentibus videtur stultitia. Vos autem videmini vobis ipsis esse prudentes in Evangelio Christi, ob eloquentiam et philosophiam, quas illi miscetis, et quia sic predicatis Christum, ut caute caveatis, ne quid periculi ejus causa incurralis: hinc

Nos *ixiani*, — quia multa gravia et adversa, puta famem, sitim, nuditatem, labores, caelum, maledicta, persecutiones, ut sequitur vers. 11, sufferimus, nec resistimus, quod infirmitatis videtur.

Vos fortes (et validi, quia vestra seculari eloquentia, sapientia, amicitia, mala et adversa que occurrunt, facile avertitis: hinc) vos *nobiles*, (id est, gloriosi), nos *ignobiles*, — inglorii, inhonori, ingeminiosi. Modeste, sed acriter, suo utpote magistri exemplo docet, non in gloria, opibus, sapientia, eloquentia, hominum favore, sed contumelia, gloriæ contemptu, Christiane cruce gloriantium esse Christiano præsertim doctore et predicatori: ita Chrysostomus. Itaque ruborem injicit et ipsis magistris delicatis, vanis et mollibus, et Corinthiis, qui tales potius sectarentur, quam Christi Apostolos, qui labores, opes, famam et vitam pro ipsis profundeabant. Sic Isaia in persona tum sua et Prophetarum, tum Pauli et Apostolorum, *viu, 18*, ait: « Ecce ego et pueri mei, quos dedit mihi Dominus in portentum Israel. » Et, ut habent *Annales Minorum*, S. Franciscus dicebat se esse fatuolum Christi in mundo, ad hoc a Christo ipso delectum.

11. USQUE IN HANC HORAM ET ESCURIMUS, ET SITIMUS, ET NUDI SUMUS, ET COLAPSI CEDIMUS, ET INSTABILES SUMUS. — Pro *instabiles sumus*, græce est *ἀστατοι*, certam sedem non habemus, incertis sedibus erramus et vagamur. Ita Syrus, Chrysostomus et alii. Nota hic insignem descriptionem vite Apostolicæ: similis est *epist. II, cap. XI, vers. 23*, quam sibi præfigere debent et æmulari, qui ad eandem vocantur; uti faciunt magno zelo viri Apostolici in Anglia, Hollandia, India, Japonia.

Præclare S. Chrysostomus, *homil. 82 in Acta Apost.*, exponens verba illa S. Pauli, *Actorum xxvi, Opto omnes, qui audiant, fieri tales, qualis et ego sum, exceptis vinculis his*: « Talis, inquit, est anima celesti amore sublimis, ut pro ingenti ducat gloria, victum esse pro Christo. Sicut enim prociis non spectat nisi amasiam, et amasia fit ei omnia: quis qui igne Christi captus fuerit, talis fit, sicut esset homo solus super terram habitans, qui nihil curat gloriam et ignominiam. Tentationes enim sic contemnit ac flagella et carceres, quasi in alieno corpore pateretur, quemadmodum si adamantium possideret corpus. Ea autem que suavia sunt in hac vita, illa ridet et non sentit sicut nos, vel ipsi mortui corpora mortua: tantum autem abest ne ab affectione quadam capiat, quantum aurum, quod digne probatur, a macula abscedit. Hæc omnia operatur amor hominis ad Deum, si ingens fuerit. » Nos autem hæc non capimus, quia fragili sumus, et celestis hujus philosophiæ imperiti. Vidit hoc, sed emiaus et per umbram, Diogenes philosophus, qui interrogatus, quinam essent hominum nobilissimos? respondit: « Contemptores opum, gloriæ, voluptatis et vite; contrarius autem, puta paupertate, obscuritate, fame, labore ac morte superiores. » Testis est Laertius et alii in ejus Vita. Vidit hoc Diogenes, sed prestare non potuit; fuit enim et ipse vanitatis et gloriæ mancipium.

12. MALEDICIMUR, ET BENEDICIMUR. — q. d. Infideles et Judæi nos subsannant, nobisque male precantur, dicendo: Malecitur, percant, eant in malam crucem: isti novi Dei crucifixi præcones; at nos ite bene precamur, ut Deus his suam lucem, gratiam et salutem impertiat. S. Basilii, in *Regulis brevior*, *regul. 226*, notat hic ulterius per « maledicere et benedicere, » significari *malefacere et benefacere*: « Nimirum, inquit, monetur, ut patientia utamur adversus omnes, et ut eos qui inique nos insectantur, benigne factis remaneremus: ut videlicet hoc non adversus maledicos tantum servemus, sed adversus quemcumque, qui malevolentiam suam adversum nos exerceat, et dicto illi pareamus: Noli vinci a malo, sed vince in bono malum. »

13. BIASPHEMAMUR, — probris afficimur, vocamur magi et malefici. « Blasphemare » ergo est maledicere, conviciari. Sic *ad Titum, III, 2*: « Nominem blasphemare, » id est conviciari.

Vers. 43

Insignis descriptio vite Apostolicæ.

Ance Dei magis quanta operatur in hominibus.

Vers. 45

ET OBSECRAMUS, — mansuete eos compellamus more obsecrationum: ita Graeci: vel, Deum pro iis obsecramus: ita Cajetanus; sed prius melius respondet Graeco παρακαλεῖν. Aliter S. Basilii, reg. 226 paulo ante citata, ubi παρακαλεῖν more communi verit, consolamur, id est, inquit, explemus animos eorum in veritatis perceptione. Sic sumitur consolari, Roman. 1: « Ut aliquid impertiar vobis gratiae spiritualis ad confirmandos vos, id est, simul consolari in vobis, per eam quae invicem est, fidem vestram atque meam. »

TANQUAM PURGAMENTA HUIUS MUNDI FACTI SUMUS. — « Purgamenta » vocat faeces, excrementa, sordes, inquit Theophylactus et Theodoretus. Unde Syrus vertit נפתה nephata, id est, tanquam stercore mundi facti sumus, idque non semel, sed semper usque ad hanc horam. Ita Theophylactus. Graece est: κατακαθαίρωντες, q. d. Tanquam sordes undique everrendo collectae facti sumus; hoc enim notat נפתה, q. d. Habemus contemptissimi, abjectissimi, indigni hominum consortio, mundo ejiciendi, exterminandi.

Alludit Paulus ad Jeremiam, qui Thren. III, 43, ait: « Eradicationem et abjectionem posuisti me in medio populorum: » ubi hebr. דרסתי דרסתי דרסתי sachi umos, id est, abrasionem sive rasuram, et reprobationem, sive sordes quae reprobantur et ejiciuntur, fecisti me: quod Paulus clare expressit, dum sachi sive abrasionem vertit, « purgamenta; » moos sive reprobationem scobem et sordes, vocat « peripsema. » Jeremias enim a Judaeis incarcerationi, abrasus et reprobatus, adeoque damnatus ad mortem, fuit typus Pauli et Apostolorum, qui a Judaeis et Gentibus incarcerationi, abradi, rejecti et tandem occisi fuerunt.

Secundo, Gagneus et alii legunt per diastolen, ὄνομα καθαίρωντες, quasi piacula, aut piaculares hostiae: unde Ambrosius in Psal. CVI, serm. 8, legit: « Facti sumus instrumenta mundi. »

Ubi nota: καθαίρωντες, vel anathema, Gentilibus erant seclési et exitialis homines, qui famis, tempestatis aëriusve publica calamitatis sedandae causa immolabantur: quales se fecerunt Decii devoteutes se pro patria, et Curtius, qui ad luam communem sedandam et numen placandum, hostiam pro salute patriae se devovit, atque armatus Romae in terrae hiatus insiliit. Sic Servius in illud Æneid. III:

Quid non mortalia pectora cogis, auri sacra fames!

notat famem dici sacram ex more Gallorum. Cum enim Massilienses peste laborarent, unus e pauperibus se offerbat aliendum anno integro publicis et purioribus cibis, postea verberis vestibusque sacris ornatus, circumducebatur per urbem, cum execrationibus, ut in eum incidere omnia mala civitatis; sicque mactabatur, vel in aquas projiciebatur. Unde Budæus ex Suida et aliis: καθαίρωντες, ait, erant homines sacri, quos quasi onustos totius civitatis sceleribus in mare projiciebant,

Quid sit anathema?

Massilienses pestis tempore graviter morabantur omnibus malis civitatis onustos.

et Neptuno sacrificabant, addentes hæc verba: Πιπέρωμα ὑμῶν ἑσώθω: Esto nostrum peripsema, id est, nostra piacularis victima. Tale piaculum fuit apud Hebræos, caper emissarius, Levit. XVI, 21. Sed, ut dixi, Noster et Græca passim legunt καθαίρωντες, id est, purgamenta: unde prior sensus verior et simplicior est; agit enim Paulus de sui et suorum contemptu, quod quasi sordes et res vilissimæ omnium linguis et pedibus calcantur. Unde sequitur:

OMNIUM PERIPSEMA USQUE ADHUC. — « Peripsema » est abjecta scobs, ramentum resque vilissimæ, quæ abjiciuntur et calcantur ab omnibus. Ita Chrysostomus, Theophylactus, Anselmus. ἡμῶν enim abstergere, limare, radere significat. Œcumenius per « peripsema » intelligit vilem panniculum, vel strophium quo sudores absterguntur. Secundo, alii ex Budæo, ut dixi, « peripsema » vertunt, piacularis hostia. Unde et Syrus transtulit, כפרה דכליש euphara decullens, id est, piaculum omnium.

14 et 15. NON UT CONFUNDAM VOS HEC SCRIBO (ut scilicet vobis hæc exprobrum). NAM IN CHRISTO JESU PER EVANGELIUM EGO VOS GENUI, — ac per consequens ego solus vobis sum pater spiritualis; ceteri vero doctores vobis tantum sunt instar pedagogi, qui puerum a patre genitum format et instruit. Subindicat Paulus revera Corinthiis pudentium fuisse, quod postpositis Apostolis, qui ipsos ad Christum converterant, quique iporum causa tanta pabebantur, sectarentur gloriosulos quosdam magistros, eorumque discipuli dici vellent!

17. QUI VOS COMMONEFACIET VIAS MEAS, — mean scilicet doctrinam, et vitam christianam, inquit S. Thomas et Anselmus.

IN CHRISTO, — in Christi religione, in Christianismo, vide Can. 37.

19. COGNOSCAM NON SERMONEM (facundiam) EORUM, SED VIRTUTEM. — Græce, δυνάμιν, id est, energiam.

20. NON ENIM IN SERMONE EST REGNUM DEI, SED IN VIRTUTE. — Id est virtus, energia spiritus, et perfectio christiana et maxime apostolica, qua Deus regnat, et Evangelii sueque gratiæ et spiritus efficaciam ostendit in nobis et in Ecclesia, non est sita in eloquentia, sed in potenti operatione Spiritus Sancti, scilicet in efficaci sermonis, potestate miraculorum, expulsiōne demonum: et potius, inquit Theophylactus et Cajetanus, in tolerantia et vita apostolica, quam descripsit vers. 9, 10, 11, morum conversione et sanctimoniam. Sic et Chrysostomus et Anselmus; nam S. Joannes Baptistæ nullum fecit miraculum, et tamen regnum Dei predicare cepit in virtute sanctæ vite; spiritu et efficaciæ sermonis et prædicationis. S.

(1) Diocæ poterant Corinthi: Nos habemus alios patres, id est, alios doctores præter te, qui nos movent. Respondet Paulus: Isti ceteri doctores vestri non tam patres, quam potius pedagogi vestri sunt; magis scilicet quam vestrum commodum querunt.

Piacula vis victimæ apud Hebræos caper emissarius.

Quid sit peripsema?

Vers. 14 et 15. Pater Quis? instigat Paulus.

Vers. 17.

Vers. 19.

Vers. 20.

Vers. 1.

Gentes avertit. Sicut cognoscimus privigeni non de. Axi.

V. cap. De Parentum amore in li-

Perfectio Apostolica non est sita in eloquentia, sed in potenti operatione Spiritus Sancti.

S. Joannes Baptistæ nullum fecit miraculum, et tamen regnum Dei predicare cepit in virtute sanctæ vite; spiritu et efficaciæ sermonis et prædicationis. S.

hic sit alicuius uxorem

Male est ad Roman. XIV, 17: « Regnum Dei non est esca et potus. »

21. QUID VULTIS? IN VIRGA VENIAM AD VOS? — que me quasi patrem vestrum, ut dixi vers. 13, docet. « Virga, » inquam, id est severitate correptionis et potestate puniendi. Ita Chrysostomus, Theophylactus, Anselmus.

Nota hic potestatem puniendi in Ecclesia, et Prælati Ecclesiæ, quam cap. sequent. exercet Paulus. Œcumenius et Cajetanus hæc Apostoli verba referunt ad caput sequens, in quo acriter objurgat Corinthios, ob incestum fornicarii. Recltamen hæc verba aptari possunt præcedentibus, in quibus taxavit inflationem Corinthiorum.

Potestas puniendi in Ecclesia quæ Prælati.

CAPUT QUINTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Transit Apostolus a schismate Corinthiorum, ad scandalum incestus; itaque Corinthios reprehendit, quod in incestu publice viventem tolerarent; quare ipse eundem jubet excommunicari et tradi Satanae.

Secundo, vers. 6, mandat ut hoc et quodlibet aliud peccati fermentum expurgent, quo puri Pascha perenne celebrent, et jugiter epulentur in azymis sinceritatis et veritatis.

Tertio, imperat eis, vers. 9, ne commisceantur Christianis palam criminosis; nam quod ad infideles et Paganos attinet, asserit eos non subesse suo et Ecclesiæ iudicio.

1. Omnino auditur inter vos fornicatio, et talis fornicatio, qualis nec inter Gentes, ita ut uxorem patris sui aliquis habeat. 2. Et vos inflati estis; et non magis lactum habuistis ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit. 3. Ego quidem absens corpore, præsens autem spiritu, jam judicavi ut præsens, eum qui sic operatus est, 4. in nomine Domini nostri Jesu Christi, congregatis vobis et meo spiritu, cum virtute Domini nostri Jesu 5. tradere hujusmodi Satanae in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri Jesu Christi. 6. Non est bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicum fermentum totam massam corrumpit? 7. Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova conspersio, sicut in festo azymi. Etenim Pascha nostrum immolatus est Christus. 8. Itaque epulemur, non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ et nequitiae; sed in azymis sinceritatis et veritatis. 9. Scripsi vobis in epistola: Ne commisceamini fornicariis. 10. Non utique fornicariis hujus mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis servientibus: alioquin debueratis de hoc mundo exiisse. 11. Nunc autem scripsi vobis non commisceri: si is, qui frater nominatur, est fornicator, aut avarus, aut idolis serviens, aut maledicus, aut ebriosus, aut rapax: eum ejusmodi nec cibum sumere. 12. Quid enim mihi de iis, qui foris sunt, judicare? Nonne de iis, qui intus sunt, vos judicatis? 13. Nam eos qui foris sunt, Deus judicabit. Auferte malum ex vobis ipsis.

1. OMNINO (non vago rumore, sed certa fama et iudicio) AUDITUR INTER VOS TALIS FORNICATIO, QUALIS NEC INTER GENTES, ITA UT UXOREM PATRIS SUI (id est noceram) ALIQUIS HABEAT, — scilicet sibi concubinam. Nota, Gentes non barbaras, sed civiles et honestas, ex dictamine et pudore naturali, aversatas esse congressum privigeni cum nocerea. Unde Poetæ laudant Hippolytum, qui maluit patris Thesæi iram incurrere, quam Phædræ nocere; libidini parere: sollicitus enim a Phædra, cum renuisset facinus, accusatus ab ea falso, quod se sollicitasset, apud patrem, ab eo quatuor aquis discreptus fuit. Extat tamen apud Valerium V. cap. De Parentum amore in li-

beros, hujus copulæ exemplum in Seleuco rege, qui Antiocho filio Stratonicem uxorem suam tradidit, cum Antiochus amore illius egrotaret ad mortem, idque ex medico cognovisset Seleucus.

Nota secundo: Theodoretus in præfatione epistolæ, et Chrysostomus hic, hunc fornicarium fuisse insignem, potentem, et ducem factionis et schismatis inter Corinthios. Unde et ex schismate cap. præced. statim ad eum transit hoc cap. v. Quaritur, an hic fornicarius, vel potius incestuosus, uxorem patris viventis a mortui accepit? Respondent aliqui, mortui: sed videtur potius viventis patris fuisse uxor; hæc enim proprie dicitur uxor patris. Et quia epist. II, cap. VII,

hic sit alicuius uxorem

patris et vers. 12, ait: « Hec scripsi, non propter eum... »

2. ET VOS INFLATI ESTIS. — g. d. Et vos interim in vestris superbis contentionibus occupamini...

3. EGO QUIDEM ABSENS CORPORE, PRESENS AUTEM SPIRITU... »

Chrysostomus vero in nomine Christi, refert ad id quod sequitur, congregatis vobis, g. d. Nominis Christi vos congregante...

4. CONGREGATIS VOBIS ET MEO SPIRITU, CUM VIRTUTE DOMINI NOSTRI JESU, TRADERE HUHSMODI SATANAE... »

3. TRADERE SATANAE. — Putat Theophylactus his verbis Paulum actu excommunicare fornicarium...

(1) Si Maimonidi fides habenda est, Iudei putabant Ilicite esse nuptias cum noværa post transitum a gentili...

Verb. 3. Excommunicatur a Paulo fornicarius.

Verb. 4. et 5.

Non est plebi et laicis potestas excommunicandi.

republica iudicium facit respública, non voce populari, sed per suos iudices et magistratus.

Adde, hac phrasi uti Apostolum, ut significet hanc potestatem et spiritum Ecclesie esse datum, et se ac Prælatos nomine Ecclesie illa potestate fungi etiam exercere...

CUM VIRTUTE DOMINI NOSTRI JESU. — Refer ad « tradere, » vel potius cum Ambrosio ad « congregatis vobis et meo spiritu, » g. d. In hac actione, puta excommunicatione, Christi Spiritus vobis adest...

3. TRADERE SATANAE. — Putat Theophylactus his verbis Paulum actu excommunicare fornicarium; sed verius est, tantum iis jubere Paulum, ut excommunicetur a Prælati in ipsa Corinthiorum Ecclesia.

Ubi nota, veteres hunc locum accipere de excommunicatione et potestate excommunicandi, quæ est in Prælati Ecclesie. Ita Chrysostomus, Anselmus, Augustinus, etc.

Nota secundo: Excommunicati dicuntur traditi Satanae, quia ejeti extra societatem Christi et Ecclesie, ejusque bonis privati, scilicet orationibus, suffragiis, sacrificiis, Sacramentis, Dei protectione, cura pastorali, tyrannidi et incurisus diaboli, cuius regnum est extra Ecclesiam, ita exponuntur, ut in eos magis quam ante grassetur, et in omne malum impellat.

Excommunicati cum a demone corpore. Lib. v. salutaris.

Prælati excommunicantur.

Quomodo excommunicatur in infernum anima?

Quomodo excommunicatur in infernum anima?

Hieronymus, epist. Iad Heliod. cap. 1; Innocentius apud S. Augustinum, epist. 51.

IN INTERIUM CARNIS, — ut aegritudine corporis, vulneribus, aut plagis ipsum maceret diabolus, ut caro ejus alteratur carnisque vigor intereat, ut ita humiliatus respiscat.

Secunde, Ambrosius et Anselmus hic, et S. Augustinus loco paulo ante citato, sic explicant, g. d. « In interium carnis, » id est, ut carnalis voluptas in eo intereat per hanc confusionem et pudorem...

Ex quibus Patribus colligitur, excommunicatos olim demoni traditos (ut discerent excommunicationem timere), etiam ab eo corporaliter (quod aliqui hic negant) fuisse divexatos, et quasi possessos. Id enim disertè docet Theodoretus tum hic, tum I. Timoth. 1, 20, et ibidem Ambrosius dicit hanc esse majorem traditionem...

Exempla crebra sunt in Vitis Patrum, ac nominatim in Vita S. Ambrosii scripta per Paulinum. Cum enim Ambrosius quemdam Satanae tradidisset, demon eodem momento eum abripiens, discerpere cepit. Et hac de causa, Matth. x. dedit Christus Apostolis potestatem spirituum immundorum, scilicet tum ad eos expellendum, tum ad eos immittendum, ad vexationem corporis, ait D. Thomas. Denique excommunicatos traditos ab Ecclesia Satanae, possessos ac vexatos fuisse a demone multis exemplis docent Delrio, De Magia, lib. III, part. I, Quest. VII; Petrus Tyræus, De Dæmon., part. II, cap. xxx; Serarius, in Tobie cap. vi, Quest. XX.

UT SPIRITUS SALVUS SIT IN DIE DOMINI. — g. d. Ut anima et mens hac pena respiciens et renovata, salva sit in die iudicii. Hinc patet finem excommunicationis eo ferri debere, ut pudorem et afflictionem excommunicato injiciat, quo humilietur, ut recipi oret, veniamque roget Ecclesiam et bonum; utque fideles pro eo secreto orent, et curent ut rursus sibi uniatur.

6. NON EST BONA GLORIATIO VESTRA, — jactantia vestra, qua vos jactatis de sapientia seculari, quaque dicitis: Ego sum Pauli, ego Apollo, mala est et impetivata; cum potius oculos et animos demittere deberetis, eo quod tantum scelus inter vos sustineatis. Ita Anselmus. Addit ex Chry-

Excommunicati cum a demone corpore. Lib. v. salutaris.

Exemplum quidem rei.

Prælati excommunicantur.

Quomodo excommunicatur in infernum anima?

sostomo Theophylactus: « Obscure, inquit, et clanculum subindicat, quod ipsi Corinthii non permiserint hunc fornicarium respiscere, gloriantes ejus nomine: erat enim unus ex ipsorum sapientibus. »

MODICUM FERMENTUM TOTAM MASSAM CORRUMPT? — Græce ὀξύς, id est fermentum, puta totam farinæ consperse massam sapore et acore suo inficit. Unde Tertullianus vertit, desipit, id est desipidam facit. Est ergo sensus Pauli, g. d. Hæc unius fornicarii labes omnes vos quasi fermentum pervadit et aspergit, primo, ut propter unum ira Dei in vos omnes totamque Ecclesiam, que illam tolerat labem, æverie possit. Ita Ambrosius et Anselmus. Secundo, ut unius hoc exemplum, si inultum maneat, alii sequantur, et scandalum hoc alios inficiat. Ita Chrysostomus, g. d. Agite ergo, scandalum hoc tollite, et separate ab Ecclesia per excommunicationem.

7. EXPURGATE VETUS FERMENTUM, — putidum istum fornicarium e cœtu vestro, ne eum totum quasi fermentum inficiat, ejicite. Ergo non soli prædestinati, aut peccatores occulti, sed et publici (qualis erat hic fornicarius) sunt in Ecclesia, donec excommunicentur. Ita Chrysostomus et Anselmus, qui secundo apte, generalius etiam applicat fermentum pro fermentatione, ejusque dissimulatione, et quavis malitia ac vitio, quod pari ratione jubet Apostolus ex anima ejusque et tota Ecclesia auferri, hoc vers. et seq. et II, g. d. Expurgate et ejicite a vobis hoc fermentationis et quodvis aliud peccati aliteris fermentum: proprie tamen et directe respicit Apostolus (uti jam dixi) ad fornicarium ejusque incestum.

UT SITIS NOVA CONSPERSIO, — id est nova massa, hoc est, ut sit vestra Ecclesia nova et pura. « Conspersio » enim græce dicitur εὐχέλεια (ἐκ τοῦ εὐχέω, id est a miscendo), hebraice בָּצֵק bacec, id est farina aqua mixta et maerata, massa conspersa, que vulgo pasta dicitur.

SICUT ESTIS AZYMI, — id est, ut Chrysostomus et Anselmus, sicut per baptismum facti estis « azymi, » id est a fermento peccati puri, et consequenter deinceps vocatione et professione estis, hoc est esse debetis « azymi, » puri scilicet et sancti. Hebraice dicitur azymus, quod fieri debet; et, quod non fiet, significat id quod fieri non debet. Sic Christiani vocantur Sancti, quia debent esse sancti. Alii proprie accipiunt « reliqui, g. d. Sicut præter unicum incestuosum, estis, fere omnes reipsa estis azymi, id est puri (1).

Hæc vite et morum azyma tam verbis, quam ceremoniis in baptismo cuique proponit Ecclesia, dum post signatum chrismate verticem, baptizatum induit veste candida, et portrigens ardentem cereum, dicit illi: « Accipe vester

(1) Forsan respicit Paulus ad festum Pasche, quo hanc epistolam Corinthii receperunt, et in quo etiam Christiani ex Judæis vescebantur azymis, ut sensus sit: sicut nunc vivitis festos dies azymorum, etc.

Cerrus qui graecus est fermentum.

Quid sit conspersio?

Hebraice dicitur azymus, quod fieri debet.

candidam, sanctam et immaculatam, quam perferas sine macula ante tribunal Domini nostri Jesu Christi, et habeas vitam æternam, et vivas in secula sæculorum. Amen. » Vel, ut S. Hieronymus habet in epist. ad Damasum : « Accipe lampadem ardentem irreprehensibilem, custodi baptismum tuum, serva Dei mandata, ut, cum Dominus venerit ad nuptias, possis occurrere ei una cum omnibus Sanctis, in aula celesti, habeasque vitam æternam, et vivas in secula sæculorum.

Quid per candellam et vestem candidam in baptismo significat?

Amen. » Tam enim candela ardente, quam veste candida significatur primo, pura et exemplaris vita et conversatio; secundo, manumissio et libertas a potestate peccati et diaboli; tertio, de eisdem victoria et triumphus. Romani enim veste candida donabant servos, cum eos in libertatem asserbant; candida etiam triumphantes utebantur. De hac veste S. Ambrosius, lib. De vis qui invitantur myster., cap. vii, jam baptismum alloquens : « Accepisti, inquit, vestimenta candida, ut esset iudicium, quod exeris involuorum peccatorum, et indueris innocentie casta velamina. » De eadem Paulinus sic canit :

Inde patens scro dicit de fonte sacerdos Infans nivos corpore, corde, habitu.

Vide S. Augustinum, Lactantium et Victorem Ulfocensum, quorum verba recitavi Rom. cap. VI, vers. 4.

Unde dicitur Sabbatum in albis, et deponabant : ita tamen ut (sicuti recte annotavit Baronius anno Christi 58, pag. 606) candidum agnum Dei (ut vocant) ex cereo paschali confectum et a Pontifice benedictum acciperent, eumque ex collo suspensum gestarent, ut perpetuo admonerent puritatis et innocentie, atque a Christo Agno paschali discerent deinceps in omni opere esse azyimi, puri, mites et humiles corde.

Panes azyimorum in typis eius?

ET ENIM PASCHA NOSTRUM IMMOLATUS EST CHRISTUS. — Nota ⇒ etenim, q. d. Jure exigo ut sitis azyimi et puri, quia pascha agilis, in quo omnia Judæis erant azyma; sicut enim pascha typus erat Christi, ita panes azyimi erant typus Christianorum et innocentie baptismalis, ac vite pure et Christiane. Argumentatur Apostolus a sensu allegorico paschæ et azyimorum.

Derivatio nominis pascha.

PASCHA. — Nota : Ex Hebreo פסח pasach, Syri et Chaldæi de more addentes נ, formant pischa, vel pascha. Noster, Exodi xii, 11 et alibi, transfert phase, ut sit facilius vox, et magis vicina Græcis et Latinis; hi enim nullas habent voces que desinant in ch, unde Hebræum chet finale Septuaginta in dissyllabis in E vertere solent. Sic pro Noach, Hebreo vertunt Noe, pro Carach Core, pro Therach Thare; ita hic pro pasach, phase. Est ergo pascha Hebræa, vel potius Chaldæa vox, non Græca ἀνι τῷ πάσχα, a patiendo, quasi pascha idem sit quod passio Domini, ut nonnulli

linguarum imperiti opinati sunt: deducitur enī ab Hebræo פסח pasach, quod transire, vel potius transilire significat : inde enim פסח pasach, hebraice dicitur claudus, quod quasi saluta incedat. Unde Symmachus et Josephus pascha vertunt, πασχα, id est transcensum; S. Hieronymus, in Nominib. Hebraicis, transgressum vel transentionem. Pascha ergo dicitur, id est transcensum, quia angelus videns postes Hebræorum sanguine agni pro hoc transitu vel transensu immolati, illitos, transiliebat Hebræorum domos, ut in eis nullum primogenitorum perceret, et in vicinas Ægyptiorum domos sanguine agni non notatas insiliebat, in hisque omnia primogenita occidebat. Hinc a felici hoc transitu vel transensu, agnus pro eo immolatus dicitur phase, vel pascha, id est hostia paschalis, hoc est hostia pro hoc transitu et transensu immolata, Exodi xii, 11 et seq. Inde et dies ipse, et festum quo hoc configit, quoque annua ejus memoria recurrit et celebratur, proprie dicitur Pascha.

Allegorice hic agnus significat Christum. « Pascha ergo nostrum, » id est, agnus paschalis noster pro nobis immolatus est Christus, ut quicumque ejus sanguine et passione in baptismo et Sacramentis tinguntur, tuti sint et immunes a devastante angelo, qui eos transiliat, et insiliat in infideles et impios, qui non sunt tincti sanguine Christi, ut eos morte æterna occidat : tinctos enim a Pharaonis, id est diaboli et peccati, iugo eripuit Christus, eosque omni libertate, donis et gratiis cumulavit, et in dies cumulat. Græci addunt τῆς ἡγίας, pro nobis, ut hæc sit sententia : « Et enim pascha nostrum pro nobis immolatus est Christus. » Vide de paschæ origine et ritu dicta Exodi xii.

Moraliter, S. Bernardus, serm. 1 in die Paschæ : « Pascha, inquit, nostrum immolatus est Christus. Amplectamur commendatas nobis in cruce virtutes, humilitatem, patientiam, obedientiam et charitatem. In hac quoque tam præcipua solemnitate quid commendatur nobis, sedula cogitatione pensemus : nempe resurrectio, transitus et transmigrationis. Christus enim, fratres, non rediit hodie, sed resurrexit; non rediit, sed transiit; transmigravit, non remeavit. Denique et ipsum quod celebramus pascha, transitus, non reditus interpretatur; et Galilæa, ubi videmus nobis promittitur qui resurrexit, non remeationem sonat, sed transmigrationem. » Deinde illa explicans subdit : « Luximus his diebus, compunctioni et orationi, gravitati et abstinentie dediti. Si negligentius planximus, quid cause est ut nunc recidamus in eadem? Invenimus nunc iterum curiosi ut ante, verbosi ut ante, pigri et negligentis ut ante, vani, suspiciosi, detractores, iracundi, ceterisque impliciti vitii que tam anxie deploravimus his diebus? Lavi pedes meos : quomodo iterum inquinabo eos? Proh dolor! peccandi tempus, terminus recidendi facta est resurrectio

Quid sit pascha?

Agnus paschalis allegorice est Christus.

Salvatoris; ex hoc nempe comessationes et ebrietates redeunt, cubilia et impudicitie repetuntur : quasi ad hoc surrexerit Christus, et non magis ad justificationem nostram. Non est hic transitus, sed reditus. Propter hoc (ut ait Apostolus) multi infirmi, et imbecilles, et dormiunt multi. Propter hoc crebra in diversis regionibus hominum mortalitas, specialiter his diebus. » Idem notat S. Anselmus in I Cor. xi, 30, scilicet in paschate grassari morbos et multos mori, ob indignam mulorum communionem, et peccata vel non rite expiata, vel repeliata.

Ver. 8.

8. ITAQUE EPULEMUR. — Græcus, Syrus et Ambrosius legunt, itaque festum agamus; hoc enim est Græcum ἑορταζόμενος. Noster tamen vertit, epulemur, quia solebant festa solemnibus epulis celebrari, in signum lætitiæ.

Nota : Epulum et festum hoc est, vel agni paschalis, vel azyimorum. Pro quo advertit ex Exodi, vers. xii, vesperum 14 lune, sive paschæ, non fuisse festum, sed sequens mane, quod dicebatur solemnitas primi azyimorum, quæ durabat dies septem, quibus non nisi azyimis vesci licebat; illisque diebus vice agni paschalis prius, puta præcedente decima quarta luna, sive die (Hebræi enim uti menses, ita et dies habebant lunares : nam novilunium erat prima dies mensis, et ab eo consequenter ceteros dies numerabant mensis primi Nisan, immolati, numerabant alias victimas paschales, puta holocausta et pacifica, de quibus Num. xxviii, 19.

Sensus ergo est : Christus pro nobis quasi phase immolatus, nos redemit, nobisque iniitavit solemnitatem azyimorum. Itaque post hoc pascha, post Christi immolationem et redemptionem, agamus festum hoc azyimorum spirituale, ut simus azyimi et puri, ac consequenter vescamur azyimis, id est, fruamur puritate vite per septimanam nostræ vite, id est, per totum ejus decursum (septem enim diebus revolutis omne nostrum tempus decurrit : unde septenarius universalis est symbolum), eoque memoriam redemptionis Christi, agni paschalis nostri, puris et dignis moribus, sacrificiis et laudibus celebremus. Verum, quia vespera paschæ poterat etiam referri ad sequens mane primi azyimorum, nam a vesper : in vesperam celebrabant Judæi sua festa : hinc etiam hæc vespera festum dici potest, aut certe vocari festa, id est, festiva immolatione, et epulum agni. Unde Noster vertit hic, epulemur.

Hinc colligit potest secundus sensus, videlicet, q. d. Perenne habeamus pascha, unus continuusque sit nobis dies festus paschæ; ut Christo agno paschali ejusque beneficiis et donis quotidie vescamur, et festive epulemur spiritualiter fide, spe, charitate, ut etiam realiter in venerabili Sacramento, idque in azyimis, id est cum azyimis, sinceritatis et veritatis. Vide Chrysostomum et Anselmum. Nam licet agnus paschalis quoad immolatio-

nem figura esset sacrificii Christi in cruce, tamen quoad azyma et estum magis erat figura sacrificii incrementi, in Eucharistia. Ita per pascha hinc, Christum in Eucharistia sacrificio immolatum et manducatum intelligit S. Cyprianus, serm. De Cena Domini; Nazianzenus, orat. De Pascha; Chrysostomus, serm. De Prodit. Judæ; Ambrosius, in cap. I Luca; Hieronymus et Origenes, in cap. xxvi Matth. Unde S. Andreas Apostolus ad Ægeam tyrannum : « Ego, ait, quotidie Agnum immaculatum immolo, cujus carnem cum omni populo comederit, agnus tamen qui sacrificatus est, integro perseverat, et vivus. » Hinc etiam Ecclesia hunc locum Apostoli, pro epistola legit in « Lemnitate paschæ, quando omnes communicant, et de hoc Agno paschali manducare præcipit; cum in primitiva Ecclesia de eodem fideles quotidie manducarent, ut hic hortatur Apostolus.

Moraliter Chrysostomus epulandum dicit, non quia pascha est, aut penitescite, sed quia omne tempus, tempus epulationis est Christianis, ob collatorum beneficiorum excellentiam : « Quid enim boni, inquit, non concessit Filius Dei pro te natus, mortuus? Te liberavit et in regnum vocavit, quomodo ergo non semper epularis? » Hinc S. Sylvester omnes dies vocavit ferias, ut dicamus feria prima, secunda, tertia, quia omnia die Christiani a peccato ferri debent et Deo vacare, et festum agere spirituale. Hinc et Clemens Alexandrinus, lib. VII Stromat. : « Universa, inquit, vita viri justi est quidam celebris ac sacrosus dies festus. »

NON IN FERMENTO MALITIÆ ET NEQUITIÆ. — « Nequitia, » græce νενομία, quod Vatablus recte, versutia; alii, pravitas, vertunt : nequam enim est, qui meditato, et cum dolo ac fraude male agit. Veteres Latini per malitiam et nequitiam significabant omnia hominum vitia et sceleria. Hinc illud Publici Africani apud Gellium, lib. VII, cap. xi : « Omnia mala, probrâ, flagitia que homines faciunt, in duabus rebus sunt : malitia atque nequitia. »

SED IN AZYIMIS SINCERITATIS ET VERITATIS. — Est quædam sinceritas et veritas, non panibus azyimis, non trificis, sed spiritualibus, qui sunt « sinceritas (id est puritas) et veritas, » non intellectus, neque oris tantum; sed veritas vite, id est, justitia Christiana, hoc est, debium quodvis Christianæ virtutis, seu id quod obligatur Christiani, quod est omnis virtutis honestas, maxime simplicitas, fidelitas, veracitas. Opponitur enim hic sinceritas, id est sincera ac pura vita, malitia; veritas vero, vel vita vera, nequitia; vel, ut Vatablus vertit, versutia, id est, hypocrisis, dolo, fraudi. Ita Theophylactus. Alludit ad cænas puras paschatis, in quibus non fermento, sed azyimo, id est, puro pane vescantur, quæ symbolum erant absolutissimæ puritatis.

9. SCRIPSIT VOBS, — nimirum vers. 2 hujus cap.; ita Theodoretus et Chrysostomus, licet B. Thomas,

Glossa, Lyranus, Cajetanus, putent alia anteriori epistola, quae intercedit, id scripsisse Paulum: scripsi, inquam, id quod sequitur:

9 et 10. NE COMMISCEAMINI (ne habeatis consortium cum) FORNICARIIS, NON UTIQUE FORNICARIIS MUNDI (q. d. Cum dixi et scripsi: Ne commisceamini fornicariis, non intellexi fornicarios Paganos esse vitandos): ALIOQUIN DEBUERATIS DE HOC MUNDO EXHISSE; — totus enim mundus plenus est Paganis, eisque vel fornicariis, vel avaris, vel idolis servientibus; sed « si is qui frater est, » id est, si sit Christianus, ait Ambrosius, et publice male audiat quasi fornicator, hunc vitate.

11. SI IS, QUI FRATER NOMINATUR, EST FORNICATOR. — *Vt nominatur refer ad frater, quoniam ex Graeco cum (Eodem modo referri potest ad fornicator; q. d. Qui publice nominatur fornicator. Unde Augustinus, lib. III contra Parmen., cap. II: Nominatur, inquit, id est, iudicatur, condemnatur in iudicio de fornicatione, tanquam fornicator (1).*

12. AUT AVARUS, AUT RAPA. — « Avarus » est, qui clam aliena capit per fraudes; « rapax, » qui per vim apertam. Nec enim avarus qui tenacius sua retinet, coelo excludatur, nisi neget eleemosynam pauperi in extrema et gravi necessitate: multo minus a sociate fidelium est excludendus: quod tamen hic jubet Apostolus. « Avarum » ergo intelligit furem, vel raptorem, ut dixi. Unde pro « avarus, » Graece est *πλεονεκτης*, quod idem est atque *παρανομικός*; autem Aristoteli dicitur fraudator et circumscriptor, ait Budaeus. *Max-*

(1) « Nunc autem scripsi vobis, » id est, sed haec fuit mea mens, quam ita scriberem. Nunc hic vim habet adversativam, ut apud Ciceronem saepe ponitur, *nunc vero*.

verum enim fraudare significat, ut patet II Cor. VII, 2, et XII, 18.

12. QUID MIHI DE IS, QUI FORIS SUNT, JUDICARE? *Ver. 11.*

NOXAE DE IS, QUI INTUS SUNT, VOS JUDICATIS? — Nota: « Judicare » hic uti et alibi, idem est quod damnare et punire fornicarios, v. g. pena separationis et vitiationis, quasi excommunicationis cujusdam, quae fertur hoc ipso, quo aliis pure et innocentibus praecipitur, ut cum fornicariis hisce non commisceantur, q. d. Hoc ipso qua edico, Non commisceamini fornicariis, indirecte et consequenter iudico et damno ipsosmet fornicarios, quasi sotes et noxios cavendos et fugiendos; idque haec de causa, ut nimirum ipsi, cum vident se haec lege ab aliis vitari, confundantur et respiciant: damno, inquam, fornicarios, non eos qui « foris, » id est extra Ecclesiam, sunt, puta Paganos (hi enim cum sint extra Ecclesiam, pariter extra meam jurisdictionem sunt); sed eos qui in Ecclesia sunt, puta fideles, qui meae cura et jurisdictioni sunt subiecti.

Dices: Si eos qui foris sunt non possumus judicare: ergo Ecclesia non potest judicare et punire haereticos et schismaticos; hi enim sunt foris, id est extra Ecclesiam.

Respondet, eos esse extra Ecclesiam, quia bonis Ecclesiae sunt privati; intus tamen sunt, quia ejus jurisdictioni subsunt; hoc ipso enim quo characterem baptismi retinent, manent sua prima professione Ecclesiae devincti, obligati, subiecti. Unde tenentur jejuniis, festis aliisque legibus Ecclesiae: suntque in Ecclesia, sicut mandipia in familia, et rei incarcerationati in urbe.

13. AUFERTE MALUM EX VOBIS IPSIS, — eicite *Ver. 11.* oculo vestro fornicarium: nam Graece est *κταράζετε*.

CAPUT SEXTUM.

SYNOPSIS CAPITIS.

Transit Apostolus ad litigia et judicia, arguitque Corinthios, quod lites instituant coram iudice Ethnicis, easque subinde iniquas et injustas.

Inde secundo, vers. 9, docet iniquos, quorum varias species enumerat, regnum Dei non possessuros.

Tertio, vers. 13, transit ad fornicationem, eamque insectatur multis argumentis. Colligam ea in fine capituli.

1. Audet aliquis vestrum habens negotium adversus alterum, judicari apud iniquos, et non apud sanctos? 2. An nescitis quoniam sancti de hoc mundo judicabunt? Et si in vobis iudicabitur mundus, indigni estis qui de minimis iudicetis? 3. Nescitis quoniam angelos iudicabimus? quanto magis saecularia? 4. Saecularia igitur iudicia si habueritis, contemptibiles, qui sunt in Ecclesia, illos constituite ad iudicandum. 5. Ad verecundiam vestram dico. Sic non est inter vos sapiens quisquam, qui possit iudicare inter fratrem suum? 6. Sed frater cum fratre iudicio contendit: et hoc apud infideles? 7. Jam quidem omnino

relictum est in vobis, quod iudicia habetis inter vos. Quare non magis injuriam accipitis? gnare non magis fraudem patimini? 8. Sed vos injuriam facitis, et fraudatis: et hoc fratribus. 9. An nescitis quia iniqui regnum Dei non possidebunt? Nolite errare: neque fornicari, neque idolis servientes, neque adulteri, 10. neque molles, neque masculorum concubitores, neque fures, neque avari, neque ebriosi, neque maledici, neque rapaces, regnum Dei possidebunt. 11. Et haec quidam fuisistis: sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in nomine Domini nostri Jesu Christi, et in Spiritu Dei nostri. 12. Omnia mihi licent, sed non omnia expediunt. Omnia mihi licent, sed ego sub nullius redigar potestate. 13. Enea ventri, et venter escis: Deus autem et hunc et has destruet: corpus autem non fornicationi, sed Domino, et Dominus corpori. 14. Deus vero et Dominum suscitavit, et nos suscitabit per virtutem suam. 15. Nescitis quoniam corpora vestra membra sunt Christi? Tollens ergo membra Christi, faciam membra meretricis? Absit. 16. An nescitis quoniam qui adharet meretrici, unum corpus efficitur? Erunt enim (inquit) duo in carne una. 17. Qui autem adharet Domino, unus spiritus est. 18. Fugite fornicationem. Omne peccatum quodcumque fecerit homo, extra corpus est: qui autem fornicatur, in corpus suum peccat. 19. An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus Sancti, qui in vobis est, quem habetis a Deo, et non estis vestri? 20. Empi enim estis pretio magno. Glorificate, et portate Deum in corpore vestro.

Ver. 1. 1. AUDET ALIQUIS VESTRUM HABENS NEGOTIUM QUOD ALI (item) ADVERSUS ALTERUM (puta fratrem, sive Christianum. Ita Syrus *ܐܢܝܢܐ ܕܐܢܘܢܐ* dandum, id est iudicio experiri, iudicio contendere: sive enim Hebraei dicunt *נִסְפַּח נִסְפַּח* nispat, iudicatus est, pro iudicio contendit, ut I Reg. XII, 7, dicit Samuel: « Nunc ergo state, ut iudicio contendam (hebraice *נִסְפַּח נִסְפַּח* nispat, id est iudicet) adversum vos coram Domino. » Et Eszech. XX, 35: « Adducam vos in desertum populorum, et iudicabor (id est iudicium subibo, litigabo) vobiscum ibi facie ad faciem: sicut iudicio contendit adversum patres vestros in deserto terrae Aegypti. » Et Jerem. II, 35: « Ecce ego iudicio contendam tecum, » hebraice *אֶתְּךָ נִסְפַּח* nispat otach, id est iudicabor tecum. Pari modo Graecum *ἐπιθεταί*, id est iudicari, verbum medium est, tam activae quam passivae significationis: hic autem activae est. Nam Apostolus non carpit eos, qui ad tribunalia Ethnicorum trahebantur, hi enim ea declinare non poterant; sed eos, qui fratres ad haec tribunalia trahebant, aut communi utriusque litigantis consensu eadem adibant (1).

JUDICARI APUD INIQUOS (puta apud Gentiles infideles: iniquos enim opponit sanctis, cum ait) ERUNT APUD SANCTOS. — « Sancti » autem vocabantur fideles et Christiani, uti saepe jam dixi. Ita Chrysostomus, Theophylactus, Anselmus. Graece est *ἅγιοι* *ἄδικοι*, id est, apud iniquos, quia infideles erant fide, qua justus vivit, ac consequenter impii sunt, et saepe proprie injustitiam committunt.

(1) *ἅγιοι* permissum erat a Romanis, habere litium eorum arbitros ex suis capitibus. Eodem privilegio igitur et Christiani gaudebant, praecipue illi ex Judaeis. Sed nonnulli Corinthii, spreto arbitrio Christianis, iudices Ethnicos adibat.

tunt, q. d. Cum sint injusti hi iudices, ab eis iustitia non est exspectanda, cum saepe uti fidem, ita et iustitiam pervertant.

2. SI IN VOBIS IUDICABITUR MUNDUS, INDIGNI ESTIS QUI DE MINIMIS IUDICETIS? — q. d. Si per vos Christianos et sanctos iudicabitur totus mundus, quanto magis per vos, quasi arbitros, minime vestrae lites componi debent?

3. NESCIIS QUONIAM ANGELOS IUDICABIMUS? — Aliqui per « angelos » sacerdotes intelligunt: hi enim a *Malachia*, cap. II, vocantur « angeli Domini exercituum. » Sed hoc alienum est a mente Pauli. Unde et Patres passim hic proprie angelos accipiunt.

Nota hic agi de die iudicii generalis. Ita Chrysostomus, Theodoretus, Ambrosius, Anselmus. Hinc sequitur primo, illo die iudicandos esse non tantum homines, sed et angelos bonos et malos (de malis angelis hunc locum accipiunt Chrysostomus, Theodoretus, Theophylactus, Anselmus). Est enim una Ecclesia hominum et angelorum, unumque caput et iudex Christus. Hoc etiam pertinet ad publicam gloriam divinae iustitiae et ad laudem angelorum.

Sequitur secundo, quod Christus et Sancti non improprie, quomodo dicitur *Matth. XII, 41*, quod regina Austri et Ninivite surgent in iudicio, et condemnabunt generationem istam, gentem scilicet Iudeorum; sed iudicio proprie dicto (tali enim iudicabant saecularia Corinthii) iudicabunt sua potestate et auctoritate angelos, uti et homines: bonos quidem iudicio approbationis, laudis et glorificationis; malos vero proptissime iudicio condemnationis et exprobrationis: quod scilicet ipsi, cum homines essent in corpore fragili, Dei cultum omnemque puritatem amplexi sint, quod

In gra. talia iudicia iudicandi sunt: homines et angeli tunc boni quam mali.

Quomodo homines sancti iudicabunt angelos bonos et malos?